

Nr 256.

Av herr Schlyter m. fl., i anledning av forumbestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning m. m.

Enligt 51 § i gällande motorfordonsförordning skall förseelse mot förordningen, där ej allenast enskild målsägandes rätt blivit därav förnärmad, åtalas av allmän åklagare, ändå att angivelse därom ej skett. Åtal för sådan förseelse anhängiggöres vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan ej finnes, vid allmän domstol i den ort, där förseelsen skett. Motsvarande stadgande återfinnes jämväl i 13 § i vägtrafikstadgan. Dessa stadganden hava utan någon förändring bibehållits i den kungl. propositionen nr 121 med förslag till motorfordonsförordning m. m.

Departementschefen yttrar härom å sid. 97 i propositionen:

»Inom vissa polisdomstolar och poliskammare har utbildat sig den praxis, att i åklagarmål upptages till prövning av enskild målsägande framställt yrkande om skadestånd. Å andra håll lärer ansvarsyrkande upptagas vid polisdomstolen eller poliskammare, under det att skadeståndspåstående prövas av rådhusrätten. Slutligen tillämpas å vissa håll det förfarandet, att mål enligt ifrågavarande författningar, vari såväl ansvarsyrkanden som ersättningspåståenden framställas, upptagas i hela dess vidd av rådhusrätten.

Då bestämda olägenheter visat sig vara förenade såväl därmed att polisdomstolarna pröva skadeståndsanspråk, som ock därmed att ansvars- och skadeståndsyrkanden upptagas till prövning av skilda domstolar, har för undanröjande av nämnda olägenheter från skilda håll föreslagits, att motorfordonsförordningens och vägtrafikstadgans forumregler givas sådan lydelse, att *vid polisdomstol, respektive poliskammare, endast skall anhängiggöras åtal av allmän åklagare i mål av sådan beskaffenhet, att talan däri icke kan föras av målsägande.* (Kurs. här.)

Över ett inom kommunikationsdepartementet utarbetat författningsförslag av dylik innebörd hava yttranden avgivits av vederbörande rådhusrätter, polisdomstolar och poliskammare. Av yttrandena framgår, att åtminstone i vissa städer de ifrågasatta forumreglerna skulle föranleda organisatoriska förändringar inom domstolarna och därmed följande kostnader av sådan omfattning, att en närmare utredning härutinnan torde vara nödvändig, innan de föreslagna författningsändringarna, för vilka i och för sig starka skäl synas tala, kunna låta sig genomföras. Denna utredning har redan igångsatts. Då emellertid resultatet härav icke torde kunna förväntas föreligga inom den närmaste tiden, torde ifrågavarande lagrum tills vidare böra upptagas med sin nuvarande lydelse.»

Det hade varit fördelaktigt, om omständigheterna medgivit att nu angivna spörsmål kunnat erhålla sin lösning redan i den kungl. propositionen. Den nuvarande ordningen innebär nämligen betydande olägenheter för rättsskipningen på området. Det förhållandet att sådana bilmål, som äro förenade med skadeståndstalan, ofta höra till de mest svårutredda och för de intresserade parterna ekonomiskt mest betydelsefulla tvistemålen vid våra underrätter, liksom de i ständigt stigande grad upptaga överrätternas och högsta domstolens arbetstid, borde göra det självklart, att när i en del större städer finnas tvenne olika organiserade underrätter, en för civil- och brottmål i allmänhet, nämligen rådhusrätten med kollegial sammansättning, och en för polisförseelser, nämligen polisdomstolen, bestående av en enda jurist, dessa ofta svårbedömda och som sagt ekonomiskt betydelsefulla skadeståndsmål förlades till den av underdomstolarna, som har den för målens grundliga prövning mera tryggande sammansättningen, nämligen rådhusrätten. Faktiskt är också denna ordning genomförd exempelvis i Stockholm. På de orter, där polisdomstolarna — inkl. poliskamrarna med domsrätt — upptaga bilmålen även när talan om skadestånd föres, har denna anordning visat sig vara förbunden även med andra betydande olägenheter än den, att målen ej få det önskvärda, allsidigare bedömandet. Då polisdomstolarnas befogenhet är begränsad till brottmål, äro de icke behöriga att pröva skadeståndsanspråk på annan grund än kriminell. I lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik stadgas också uttryckligen, att rätt domstol för upptagande av tvist, varom i nämnda lag förmåles, är *allmän underrätt*, alltså i stad rådhusrätt och ej polisdomstol. I följd härav äger polisdomstol, om den efter verkställd utredning finner sig ej kunna bifalla ansvarsyrkandet, ej pröva i målet väckt skadeståndstalan på civil grund med stöd av nyssnämnda lag, utan måste parterna stämma in målet på nytt till rådhusrätten i orten, där antingen hela målet måste ånyo utredas eller ock domstolen döma på protokollen, vilket innebär uppenbara risker för en mindre tillförlitlig prövning. Fullföljes ett dylikt mål till hovrätten, sedan polisdomstolen dömt till ansvar och skadestånd, äger hovrätten, om den ogillar ansvarsyrkandet, ej bifalla skadeståndsanspråket, även om fullständig utredning föreligger för dess bedömande, utan måste målet även i detta fall ånyo anhängiggöras vid vederbörlig underrätt.

På grund av de betydande olägenheter, som sålunda äro förbundna med att polisdomstolarna äga upptaga bilmål vari skadeståndstalan föres — en ordning, vars laglighet starkt kan ifrågasättas, då Kungl. Maj:t näppeligen bör äga att i administrativ väg på ett dylikt område rubba rättegångsbalkens regler om behörig domstol — verkställdes förliket år inom hovrätten över Skåne och Blekinge en utredning i ämnet, vars resultat framgår av bifogade, av t. f. hovrättsfiskalen Thomas Munck af Rosenschöld uppsatta promemoria. Yttranden i frågan hade inhämtats från borgmästarna, polis-

domarna resp. polismästaren och stadsfiskalerna i de städer inom hovrättens jurisdiktionsområde, i vilka polisdomstol resp. poliskammare med domsrätt finnes, nämligen Malmö, Hälsingborg och Karlskrona. Därjämte hade från samtliga polisdomstolar i riket inhämtats detaljerade upplysningar angående deras praxis.

Den sålunda förebragta utredningen, vilken kommer att ställas till vederbörande utskotts disposition, giver tillräckligt stöd för frågans lösning, såvitt angår principen för polisdomstolens behörighet. Det torde härvid icke vara lämpligt att, såsom i den kungl. propositionen ifrågasatts, betaga polisdomstolarna behörighet i alla bilmål, vari skadeståndstalan kan föras. En dylik genomgripande ändring av behörighetsreglerna skulle, såsom i propositionen anföres, föranleda sådana organisatoriska förändringar inom domstolarna, att den ej utan ytterligare utredning kan åvägabringas. Där emot lärer hinder icke möta för ett stadgande, som gör polisdomstol obehörig, därest talan om skadestånd föres av målsägande. Det kan ej möta någon verklig svårighet att under polisutredningen rörande en automobilförseelse konstatera, huruvida målsägande kommer att föra skadeståndstalan eller ej, samt därefter lämpa målets instämmande antingen till rådhusrätten eller polisdomstolen. I samband med en dylik överflyttning av vissa bilmål från polisdomstol till rådhusrätt i vissa av de städer, där polisdomstol finnes — i andra åter är nämnda ordning i strid mot motorfordonsförordningen redan verklighet — böra lämpligen för arbetsbördans utjämnande vissa verkliga polismål överflyttas från rådhusrätten till polisdomstolen. Men därtill lära de lokala myndigheterna självmant taga initiativ.

Enligt den kungl. propositionen har en utredning i ärendet redan igångsatts inom Kungl. Maj:ts kansli. Denna utredning torde utan svårighet kunna avslutas så tidigt, att bestämmelser i ämnet kunna utfärdas att gälla från den 1 januari 1931, då den föreslagna nya motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan skola träda i kraft. Under dessa förhållanden böra tydligen de i nämnda författningar (resp. 51 § och 17 §) intagna reglerna om polisdomstols behörighet icke nu av riksdagen godkännas. Å andra sidan erfordras icke att riksdagen uttalar sig för en viss formulering av forumreglerna, då det hittills ansetts ligga inom Kungl. Maj:ts befogenhet att i administrativ väg bestämma vilka polisförseelser polisdomstolarna äga upptaga. Från riksdagens sida erfordras till förhindrande av att de nuvarande olämpliga behörighetsreglerna bibehållas allenast ett uttalande, att polisdomstol ej bör äga upptaga mål, vari talan om skadestånd föres av målsägande. Om Kungl. Maj:t sedan önskar utfärda motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan innan utredningen angående polisdomstolarnas behörighet är avslutad, kunna de där upptagna forumreglerna ersättas med en sats, innehållande, att om polisdomstols och poliskammares behörighet att upptaga mål angående åtal för förseelse mot vederbörande för fattning är särskilt stadgat. Kungl. Maj:t har härefter sin frihet att, allt efter

det resultat utredningen giver, antingen utfärda generella bestämmelser angående polisdomstols behörighet eller reglera dess speciella behörighet i bilmål, liksom Kungl. Maj:t tydligen äger till rådhusrätt överflytta även andra mål än dem riksdagen uttryckligen framhållit.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen vid avgivande av yttrande över de vid kungl. propositionen nr 121 fogade förslagen till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga måtte göra det uttalande, att från polisdomstols behörighet att upptaga mål angående förseelser mot nämnda författningar måtte undantagas mål, vari talan om skadestånd föres av målsägande.

Stockholm den 7 mars 1930.

K. Schlyter.

William Linder.

Ivar Öhman.

Edwin Berling.

Ulrik Leander.

Th. Östergren.

Erik Forssberg.

P. M.

angående polisdomstolarnas kompetens.

Polisdomstolar, bland vilka i det följande inbegripas poliskammare med domsrätt, äro inrättade i sju av rikets städer, nämligen Stockholm, Göteborg, Norrköping, Eskilstuna, Malmö, Hälsingborg och Karlskrona. Några konstitutiva bestämmelser angående dessa domstolar återfinnas icke vare sig i rättegångsbalken eller i någon annan av Konung och riksdag stiftad lag, utan polisdomstolarna ha tillskapats genom rent administrativa författningar. De äldre polisdomstolarna torde ha överlagit en politijurisdiktion, som tidigare utövats av magistraterna eller av dem överordnade administrativa myndigheter, Överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande.¹ Såvitt angår de i senare tid inrättade polisdomstolarna, har däremot en överflyttning av mål ägt rum från de allmänna domstolarna. Då numera åtskilliga författningar av allmän lags karaktär stadga, att vissa mål skola upptagas och avdömas av polisdomstol, där sådan finnes inrättad, torde man kunna anse att denna genom enbart Konungens påbud tillkomna domstolsinrättning även erhållit riksdagens sanktion.

I fråga om organisationen förete polisdomstolarna sinsemellan betydande olikheter. I Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg utövas domsrätten enbart av en polisdomare, medan i övriga städer med särskild politijurisdiktion denna är anförtrodd åt en poliskammare. I Norrköping och Karlskrona består poliskammaren av polismästaren och två borgerliga bisittare utan rösträtt. Poliskammaren i Eskilstuna är däremot organiserad såsom kollegial domstol, bestående av polismästaren, magistratssekreteraren och en borgerlig rådman.

Bestämmelser rörande polisdomstolarnas kompetens finnas dels i reglementena för varje särskild domstol (anmärkta under R.B. 6 kap. 5 § i Skarstedts lagedition) dels i en mängd författningar av allmän räckvidd, såväl lagar som kungl. förordningar, vilka författningar huvudsakligen häröra från de senare årtiondena. De särskilda domstolarnas reglementen stadga, dels att förseelser mot vissa uppräknade författningar skola beivras vid vederbörande polisdomstol, dels — med användande av olika ordalag — att även andra förseelser rörande allmän ordning och säkerhet skola handläggas av polisdomstolen. I fråga om angivandet av den svårhetsgrad hos förseelserna, som utgör gräns för domstolens kompetens, kan man bland reglementena särskilja två typer: å ena sidan författningarna angående polisdomstolarna i Göteborg och Norrköping från 1807 resp. 1825 och å andra sidan stadgandena rörande övriga polisdomstolar, vilka äro av yngre datum (Stockholm från 1868, de övriga från 1900-talet). Enligt den förra kategorien utslutas från polisdomstolarnas kompetens »egentliga lagbrott», enligt den senare överträdelser av så svår beskaffenhet, att de icke anses kunna sonas med böter. Med »egentligt lagbrott» torde avses sådant, som icke kan hänföras till ordningsförseelser. Att därmed icke kan åsyftas brott mot allmän lag är uppenbart redan därav, att de ifrågavarande författningarna nämna fylleri, oljud, slagsmål och överdådig framfart såsom hörande under polisdomstol. Enligt de tre äldsta reglementena (för Stockholm, Göteborg och Norrköping) äro polisdomstolarna även fora för vissa

¹ En redogörelse för polisdomstolarnas uppkomst finnes i W. Uppström: Om domstolarnas inrättning, Stockholm 1884.

civila tvister, nämligen mellan åkare och dem, som begagnat deras fordon, angående utbekommande av ogulden lega, samt mellan skeppare och vågbetjäning, mellan allmoge och slaktare m. fl. dylika kategorier angående motsvarande rättsförhållanden. Att döma av uppgifter, som inhämtats från de här avsedda domstolarna, synas emellertid dessa stadganden numera icke tillämpas. Om polisdomstols behörighet att pröva anspråk på skadestånd på grund av förseelse, som faller under domstolens kompetens, saknas bestämmelser i reglementena.

De författningar av allmän räckvidd, enligt vilka polisdomstol är forum, stadga i vissa fall strängare straff än böter. Så är förhållandet med lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd, enligt vilken kan dömas till sex månaders fängelse (§ 45), och K.F. den 15 juni 1923 om motorfordon, som för vissa fall stadgar fängelsestraff upp till tre månader (§ 40 sista stycket, § 41 mom. 3). Huruvida härmed avses att göra ändring i en bestämmelse av så grundläggande natur som den, att viss polisdomstol ej äger ådöma fängelsestraff, eller om stadgandena fastmera bygga på förutsättningen av nämnda kompetensbegränsning som en bestående detalj i polisdomstolens organisation kan måhända vara föremål för olika meningar. Närmast till hands torde dock ligga att tillerkänna ett stadgande i allmän lag giltighet framför en bestämmelse i en kungl. förordning, oberoende av tiden för deras tillkomst, och att anse en bestämmelse i en kungl. förordning, som strider mot vad som påbjudes i en senare författning av samma natur, upphävd genom det senare stadgandet. Att arbetarskyddslagens stadgande om forum icke röner någon inskränkning genom de särskilda polisdomstolarnas reglementen synes tämligen uppenbart av stadgandets lydelse. Det säges nämligen uttryckligen (§ 48), att viss överträdelse av lagen (röjande av yrkeshemlighet) skall beivras vid allmän domstol, under det att förseelse mot annan bestämmelse i lagen skall åtalas vid polisdomstol (resp. poliskammare), där sådan är inrättad. Då sålunda redan genom arbetarskyddslagen ett undantag gjorts från principen, att polisdomstolar icke äga ådöma urbotstraff, torde det vara riktigtast att giva den kategoriskt formulerade forumbestämmelsen i motorförordningen samma tolkning. — Några särskilda bestämmelser om polisdomstols behörighet att pröva skadeståndsanspråk stadgas icke i de allmänna författningar, som innehålla bestämmelser om polisdomstol såsom forum.

För polisdomstolen i Hälsingborg gäller en särskild bestämmelse, som torde innefatta möjlighet för en utvidgning av denna domstols behörighet utöver det normala. Det stadgas nämligen (11 § av k. stadgan den 12 september 1921), att mål som med varandra äga nära gemenskap må, även om de från början anhängiggjorts dels vid någon av rådhusrättens avdelningar dels vid polisdomstolen, handläggas på avdelningen eller vid polisdomstolen i ett sammanhang. I följd härav torde rent civila mål kunna komma att hänskjutas till polisdomstolen, dock ej sådana som enligt särskilt lagbud måste prövas vid allmän domstol, t. ex. talan grundad på lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik. Hänvisning av mål från någon rådhusrättens avdelning till polisdomstolen har emellertid ännu icke förekommit.

På grundval av svar å frågeformulär, som utsänts till samtliga polisdomstolar, skall i det följande i korthet redogöras för den praxis vid avgörandet av behörighetsfrågor, som av dem följts, så långt nuvarande polisdomares erfarenhet sträcker sig.

Vad först angår frågan om polisdomstols befogenhet att ådöma urbota straff, så har frihetsstraff icke kommit till användning vid någon av de domstolar (Göteborg och Norrköping), vilkas reglementen icke uttryckligen förbjuda tillämpning av sådant straff. Av övriga polisdomstolar ha endast två dömt till frihetsstraff, nämligen domstolarna i Stockholm och Malmö. I Stockholm har detta endast skett en gång (en månads fängelse jämlikt 41 § 3 mom. i K.F. om motorfordon). Polisdomaren i Stockholm anser sig behörig att döma till urbota straff »enligt de författningar, som upptaga sådant straff, uppdraga straffbestämmelsernas tillämpning åt polisdomstol, där sådan är inrättad, och gälla ämnen, vilka före domstolsinstruktionens utfärdande ej varit föremål för lagstiftning». Polisdomstolen i Malmö har visserligen ej ådömt frihetsstraff enligt någon nu gällande förordning, men så har tidigare skett i några fall enligt de äldre rusdrycksförfattningarna, vilka stadgade polisdomstol såsom forum. Denna äldre praxis vann även sanktion av högsta domstolen (N. J. A 1907 not. B. 276). Övriga polisdomstolar ha icke dömt till svårare straff än böter, och av upplysningarna från vissa av dem vill det synas, som om man över huvud icke ansåg sig befogad att döma till fängelsestraff.

I fråga om prövandet av skadeståndsanspråk företer de olika polisdomstolarnas praxis betydande skiljaktigheter. Man kan i detta hänseende indela domstolarna i tre grupper: de som över huvud icke upptaga anspråk på skadestånd till prövning, de som i viss begränsad omfattning pröva skadeståndsanspråk, samt slutligen de som anse sig oförhindrade att vid bifall till den kriminella talan även utdöma ersättning för skada.

Till den första gruppen höra poliskamrarna i Norrköping och Eskilstuna. Den ståndpunkt som dessa domstolar intagit medför helt naturligt, att mål, däri skadeståndstalan föres, endast undantagsvis anhängiggöres vid dem. För sådan händelse dömer poliskammaren i Norrköping beträffande ansvarsfrågan, men upptager ej skadeståndsanspråket till prövning. I Eskilstuna synes motsvarande fall icke ha kommit under domstolens prövning, då åklagaren instämt mål av ifrågavarande slag direkt till rådhusrätten.

Den andra gruppen av polisdomstolar — de som under vissa förutsättningar pröva skadeståndstalan — representeras av domstolarna i Stockholm, Göteborg och Karlskrona. De båda förstnämnda uppställa såsom förutsättning för prövning av skadeståndstalan, att anspråket skall avse skada av sådan art, att ersättningens utkrävande i tvistemål ej på grund av särskilt stadgande måste ske vid allmän domstol. Ett dylikt stadgande, som enligt dessa domstolars sätt att se saken föranleder vittgående undantag i deras rätt att pröva skadeståndsanspråk, är den ovan berörda bestämmelsen i lagen angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik (§ 10), att rätt domstol för upptagande av tvist, varom i lagen förnäles, är allmän underrätt i den ort, där olycksfallet inträffat eller där den som sökes har sitt bo och hemvist. Då det anses, att ansvarigheten för skada står i sådant beroende av den kriminella ansvarigheten, att båda anspråken lämpligen böra bedömas av en och samma domstol, hänvisar i regel polisdomaren i Stockholm bilmål, där skadeståndstalan föres, till rådhusrätten. Från domstolen i Göteborg upplyses däremot, att dylik hänvisning icke förekommit på flera tiotal år, varav man torde kunna draga den slutsatsen, att det kriminella anspråket prövas, oavsett om man anser sig behörig att avgöra skadeståndsfrågan.

I instruktionen för polisdomaren i Stockholm finnes ett stadgande (§ 5), som giver stöd för avvissande av skadeståndstalan även i andra fall än de nu nämnda. Det föreskrives nämligen, att vidlyftiga mål, i vilka flera personer äro inblandade och vittnen åberopas, kunna hänskjutas till handläggning vid allmän domstol. Detta stadgande har tillämpats såväl när ersättningsyrkandet är stort och ersättningen ej medgiven som när målet är av mera invecklad beskaffenhet.

Till den nu omhandlade gruppen hör som nämnt även poliskammaren i Karlskrona, ehuru denna intager en helt annan ståndpunkt än domstolarna i Stockholm och Göteborg. Dock saknas icke beröringspunkter med Stockholmsdomstolens praxis. Poliskammaren i Karlskrona uppställer nämligen som en allmän förutsättning för prövning av skadeståndsanspråk, att parterna skola vara överens om skadeståndets belopp. Kan sådan enighet icke uppnås, prövas målet i avseende å ansvarsfrågan och kåranden får väcka särskild talan angående skadeståndet vid rådhusrätten. Någon hänvisning från polisdomstolen till rådhusrätten har under senare år icke förekommit.

Den kategori av polisdomstolar, som utan inskränkning utdömer skadestånd på kriminell grund, utgöres slutligen av domstolarna i Malmö och Hälsingborg. Därest ansvarstalan ogillas och ett subsidiärt yrkande föreligger om utdömande av skadestånd på civil grund, t. ex. enligt lagen angående skada i följd av automobiltrafik, upptages detta yrkande icke till prövning av dessa domstolar. Frågan om riktigheten av denna praxis har åtminstone i ett fall dragits under hovrättens över Skåne och Blekinge prövning (utslag nr 333/1928). Polisdomstolen i Malmö hade lämnat åklagarens talan om ansvar för ovarsam framfart med automobil utan bifall och vid sådant förhållande funnit, att målsägandens skadeståndsanspråk icke kunde »i denna ordning» komma under bedömande. Hovrätten, där målsäganden under åberopande av 1916 års ansvarighetslag fullföljde talan, fann ej skäl göra ändring i polisdomstolens utslag.

Frågan om polisdomstols behörighet att över huvud pröva skadeståndsanspråk torde näppeligen av part hava dragits under överdomstols prövning. Däremot har det ofta förekommit, att överdomstolarna prövat mål från polisdomstolar, i vilka talan om skadestånd bifallits (se t. ex. N. J. A. not. B. 1902: 502, 1905: 289, 1906: 205, 1907: 211, 309, 315, 1911: 406, 1912: 40, 1914: 596, 1916: 523). I intet av dessa fall har överdomstolen undanröjt polisdomstolens utslag, helt eller delvis, av skäl att sistnämnda domstol icke skulle varit behörig att pröva skadeståndsfrågan. Denna omständighet kan emellertid endast åberopas som stöd för riktigheten av de ifrågavarande polisdomstolarnas praxis under den förutsättningen, att överdomstolen är pliktig att ex officio pröva frågan om underdomstolens behörighet. I rättegångsbalken 10 kap. 29 § 7 punkten stadgas, att därest mål anhängiggöres vid icke behörig underrätt, denna skall visa målet ifrån sig, evad invändning göres eller ej, då fråga är om ansvar eller annan påföljd för brott. Har målet det oaktat blivit prövat av underrätten, må enligt 30 § i samma kap. frågan om dennas behörighet icke upptagas i högre rätt, där ej frågan av part i laga ordning dragits under den högre rättens prövning, eller ock underrätten på grund av annat stadgande i 29 § bort visa målet ifrån sig. Det torde vara tämligen uppenbart att den inskränkning, som här beträffande brottmål föreskrivits i den högre instansens skyldighet att pröva underrättens behörighet, har avseende å den lokala kompetensen och icke kan tagas till intäkt för en vidsträcktare prövning av underdomstolens sak-

liga kompetens än 29 § eljest utstakar. Något uttryckligt stadgande, att specialdomstol ex officio skall avvisa mål som hör under allmän domstol, finnes visserligen icke i 29 §, men av grunderna för stadgandet i paragrafens första punkt torde man kunna utläsa, att denna regel det oaktat gäller. Där föreskrives nämligen, att underrätten skall visa målet ifrån sig för den händelse detta är av beskaffenhet att böra av annan myndighet än domstol eller av särskild domstol eller omedelbart av högre rätt upptagas. Om sålunda den allmänna domstolen icke får ingripa på specialdomstolarnas område, så måste det med så mycket större styrka gälla, att de särskilda domstolarna icke få tillvälla sig en befogenhet, som lagligen tillkommer allmän domstol. Det lär näppeligen kunna ifrågasättas annat, än att överdomstolen har skyldighet övervaka att reglerna för den sakliga kompetensen även i detta avseende iakttagas. Man torde således vara berättigad anse, att de nämnda överdomstolarna godkänt den polisdomstolarnas praxis, varom här är fråga.

Denna praxis torde få anses som ett riktigt uttryck för den svenska rättens ståndpunkt. Vår rätt hyllar nämligen i fråga om förhållandet mellan civila och kriminella anspråk den s. k. adhæsionsprincipen, vilken innebär, att anspråk på ersättning för skada av brott får framställas i sammanhang därmed att yrkande göres om straff för brottet. Den svenska rätten ej endast tillåter en sammanknytning av straff- och skadeståndsanspråk, utan anser otvivelaktigt anspråkens förening i en rättegång vara det normala.¹ Ett tydligt belägg för att polisdomstol äger pröva skadeståndsanspråk kan hämtas från K. F. den 15 juni 1923 om motorfordon. Åtal för förseelse mot nämnda förordning anhängiggöres vid polisdomstol (resp. poliskammare), där sådan är inrättad (§ 51). I samma paragraf, vari denna undantagslösa bestämmelse gives, heter det, att förseelse skall, där ej allenast enskild målsägandes rätt blivit därav förnärad, åtalas av allmän åklagare, ändå att angivelse därom ej skett. Det torde ligga i dessa förseelsers natur, att »målsägande» måste avse den, som lidit skada, och icke blott en målsägande i rent straffprocessuell bemärkelse. Även för det fall, att målsägande åtalar, måste enligt paragrafens ordalydelse gälla, att åtalet skall anställas vid polisdomstol (resp. poliskammare). Härav måste med nödvändighet följa behörighet för domstolen att upptaga och genom dom avgöra ett dylikt käromål. Den omständigheten, att med stöd av 1916 års ansvarighetslag framställda anspråk (vilka äro av civil natur) skola prövas av allmän domstol, kan ej förringa polisdomstolens behörighet att i samband med ansvarsfrågan upptaga den kriminellt grundade ansvarigheten för skada till bedömning. De förut omnämnda stadgandena i de äldre polisdomstolsreglementena, att polisdomstolarna äga döma i vissa rent civila tvister, utgöra också ett stöd för den åsikten, att det icke varit avsikten att helt fränkänna polisdomstolarna kompetens beträffande civila anspråk. Det hade för övrigt varit föga praktiskt, om dessa domstolar skolat döma till straff vid mindre slagsmal, överdådig framfart och andra dylika förseelser, men ej fått utdöma det relativt obetydliga skadestånd, som kunde komma i fråga i polis-
mal, innan bilismen vunnit insteg.

Å andra sidan torde det vara klart, att man icke vid polisdomstolarnas inrättande avsett, att dessa skulle bli fora för mål av synnerligen invecklad beskaffenhet eller om betydande skadeståndskrav, såsom nu genom motorfordonsförordningens och vägtrafikstadgans forumsbestämmelser blivit fallet.

¹ Kallenberg: Svensk civilprocessrätt I, s. 29.

I vilken omfattning skadeståndsfrågor prövats vid polisdomstolarna i Malmö och Hälsingborg belyses av följande sammanställning för år 1928:

Antal mål, i vilka skadestånd yrkats och svarande sakfällts enligt:	Malmö	Hälsingborg
vägtrafikstadgan, motorförordningen eller lokal trafikstadga	119	52
strafflagen 14: 13 och 11: 15	13	10
» 14: 17	—	1
» 11: 12	—	1
Summa	132	64

Som synes, är det trafikmålen, som dominera. Det kan i detta sammanhang nämnas, att föreskriften om polisdomstol såsom mål leder sitt ursprung från den första motorförordningen av 1906. Bestämmelsen har sedan oförändrad gått igen i senare utfärdade författningar i ämnet. Nu har emellertid utvecklingen tagit en riktning, som man för ett kvarts sekel sedan näppeligen kunde förutse, och tiden torde vara mogen för ett övertägnande, om icke en inskränkning bör ske i polisdomstolarnas befogenhet att pröva skadeståndstalan.

Det torde icke kunna bestridas, att betydande olägenheter äro förenade med den praxis, som härutinnan med överdomstolarnas goda minne härskar inom polisjurisdiktionen i de båda skånska städerna. Om polisdomstolen i ett dylikt fall icke kan bifalla ansvarsyrkandet men, såsom ofta händer, finner förutsättning för utdömande av skadestånd enligt ansvarighetslagen vara för handen, skall domstolen det oaktat avvisa skadeståndsyckandet. Talan om skadestånd måste då utföras vid allmän underrätt. För denna ligger det nära til hands att enbart döma på grundval av protokollet från polisdomstolen, vilket innebär en avvikelse från de betydelsefulla principerna om muntlighet och omedelbarhet. Om å andra sidan den domstol, vid vilken skadeståndstalan föres, på nytt avhör parter och vittnen, föranledes härav en avsevärd omgång och kostnad. Icke minst framträder olägenheten av den nuvarande ordningen i sådana fall, då ett bilmål, vari polisdomstolen dömt till ansvar och skadestånd, fullföljts i högre instans och denna finner ansvar ej böra ådömas; överdomstolen är då utsluten från att bedöma skadeståndsfrågan enligt ansvarighetslagen, och parterna få stämma härom på nytt till vederbörande rådhusrätt.

Men frånsatt det nu anmärkta fallet måste det anses som en oegentlighet, att polisdomstolar äro behöriga att döma i fråga om mera betydande skadeståndsanspråk. Det framgår nämligen såväl av polisdomstolarnas organisation som av de bestämmelser, som reglera deras kompetens och det vid dem praktiserade i viss mån summariska förfarandet, att polisdomstolarna äro avsedda att vara fora för ordnings- och politiförseelser och därmed jämförliga mål.

Då man vill råda bot på de nu påtalade olägenheterna, kan man framgå på två principiellt skilda vägar: antingen kan man införa generella kompetensbestämmelser för samtliga polisdomstolar — för vilken händelse det ligger nära til hands att även normalisera reglerna om behörigheten att pröva ansvarstalan — eller också kan man införa ändrade bestämmelser om forum i de allmänna författningar, vid vilkas tillämpning missförhållanden särskilt kommit till synes.

Därest man endast ville från polisdomstolarna undantaga mera invecklade skadeståndsmål, skulle man kunna tänka sig att giva utsträckt giltighet åt stadgandet i instruktionen för polisdomaren i Stockholm, att vidlyftiga mål, i vilka flera parter äro inblandade och vittnen åberopas, må kunna från polisdomstolen hänskjutas till allmän underrätt. Men då det för åklagaren kan vara svårt att på förhand avgöra, om ett mål faller under stadgandet eller ej, i följd varav ett föga praktiskt förvisningsförfarande icke sällan torde få komma till användning, och då överhuvud stadgandet är tämligen svävande, torde icke skäl föreligga att utsträcka dess tillämplighet.

En annan förebild i fråga om reglerandet av polisdomstolarnas kompetens skulle man kunna hämta från den typ av bagatelldomstolar, som representeras av häradsrätt med tremansnämnd. Nämnda rätt äger icke handlägga andra brottmål än mål angående ansvar för förseelse, som i lag eller författning ej är belagd med svårare straff än böter, högst femhundra kronor, dock ej mål av beskaffenhet, att talan däri kan föras av målsägande. Genom införandet av en dylik bestämmelse för polisdomstolarnas vidkommande skulle man emellertid i alltför hög grad inskränka dessa domstolars behörighet. Att man även beträffande »tremanstringen» ansett kompetensgränsen alltför snävt dragen framgår däraf, att man senare på ett närliggande område, nämligen då det gällt att i domsagostadgan finna en bestämmelse för häradsrättens befriande från kriminella bagatellmål, gjort kretsen av dylika vidare. Sålunda hava de mål, vilka få handläggas av domare av lägre kompetensgrad, angivits såsom mål angående ansvar för förseelse, som i lag eller författning ej i annan händelse än för särskilt angivet svårare fall eller eljest vid synnerligen försvårande omständigheter är belagd med högre straff än böter, högst ettusen kronor, dock ej mål däri talan föres av målsägande. I sin tillämpning modifieras denna regel därigenom att varje mål, som uppförts å den »särskilda uppsproslistan», skall, även om det befinnes icke vara av sådan beskaffenhet som ovan sagts, handläggas av den ordförande som påropat detsamma, ehuru med doms avkunnande skall för den antydda eventualiteten anstå. Därest man vill hämta ledning av dessa bestämmelser i domsagostadgan vid reglerandet av polisdomstolarnas verksamhetsområde, måste man emellertid taga hänsyn därtill, att instämmande till polisdomstol icke gärna kan tillerkännas samma kompetensstiftande verkan som uppförande av ett mål å den »särskilda uppsproslistan». Följaktligen skulle, om den ovan anförda bestämmelsen oförändrad tillämpades å polisdomstolarna, inträdandet av en målsägande i rättegången alltid föranleda målets förvisning till allmän domstol. Oavsett vilket alternativ man föredrager, torde det vara klart, att en begränsning av böternas maximibelopp icke behöver förekomma i fråga om polisdomstolarna. Mera tveksamt kan det förefalla, om polisdomstol bör äga befogenhet att döma till frihetsstraff. Då emellertid icke försports några olägenheter av dessa domstolars nuvarande kompetens i nämnda avseende, torde tillräckliga skäl att frånga den nu gällande ordningen icke föreligga. Vid jämförelse mellan häradsrätterna och polisdomstolarna bör man f. ö. hålla i minne, att den lägre kompetensgränsen vid de förra dragits med hänsyn till vikariernas ungdom och ringa erfarenhet — förhållanden, som sakna motsvarighet för polisdomstolarnas vidkommande.

Det andra huvudalternativet för en inskränkning i polisdomstolarnas behörighet att handlägga skadestandsfrågor är som nämnt att införa ändrade

forumbestämmelser i de allmänna författningar, vid vilkas tillämpning olägenheter särskilt framträtt. Härvid äro egentligen endast motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan att taga i betraktande. Denna väg torde i själva verket vara den enklaste och mest praktiska. Ett stadgande, som från polisdomstols handläggning uteslöte alla mål, däri talan om skadestånd *kunde föras*, skulle emellertid med största sannolikhet överföra ett så stort antal mål från polisdomstolarna till rådhusrätterna, att betydande organisatoriska förändringar måste bliva följden därav. Ett så kraftigt ingrepp i en bestående organisation torde icke vara motiverat, i synnerhet som anledning ej torde föreligga att från polisdomstolarna undandraga de mål, där talan om skadestånd väl *kan föras* men faktiskt icke *föres*. Men även om man, blott helt allmänt från polisdomstols handläggning undantog de mål, i vilka skadeståndstalan *fördes*, vore det att gå väl långt. Något skäl, varför icke polisdomstol skulle döma i fråga om sådana skadeståndsanspråk, som på grund av brottets art — t.ex. misshandel enligt strafflagen 14 kap. 13 § — ej kunna uppgå till större belopp, finnes näppeligen. Genom en ändring i motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan träffar man däremot just de fall, där missförhållanden föreligga. Visserligen skulle man därigenom till de allmänna domstolarna överföra en del mål, i vilka det rör sig om obetydliga skadeståndsbelopp, och under polisdomstolarna bibehålla ett och annat svårare skadeståndsmål, t. ex. mål om överdådig framfart enligt strafflagen, men detta torde icke vara av större praktisk betydelse. För att icke överflytta alltför många mål böra från polisdomstols kompetens allenast undantagas mål, i vilka talan om skadestånd *föres*. Risker att ett dylikt stadgande skulle leda till förvisning i större utsträckning av mål till de allmänna domstolarna kan säkerligen, i betraktande av den omsorg och urskillning, som torde iakttagas av åklagarmyndigheterna i de städer det här är fråga om, icke vara särdeles stor. Av hänsyn till den betydande del, som dessa mål utgöra av polisdomstolarnas arbetsbörda, torde det vara lämpligt att såsom compensation överföra en del mål från rådhusrätterna till polisdomstolarna. Polisdomaren i Hälsingborg föreslår en dylik överflyttning av förseelser mot kungl. förordningarna angående explosiva varor, angående kontroll och tillverkning av margarin, angående försäljning av pilsnerdricka samt av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt angående eldfarliga oljor ävensom mot giftstadgan och möjligen apoteksvarustadgan. Även i Malmö torde enighet råda mellan myndigheterna om önskvärdheten att överflytta vissa grupper av polisförseelser från rådhusrätten till polisdomstolen.